

Török Péter

A „fiatal középosztály” családképe Tájékozódó felmérés a Szigeten

E lőzmények

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) Családpolitikai Igazgatósága a Szociális- és Családügyi Minisztérium felkérésére részt vett a Pepsi Sziget 2001. augusztus 2-4 között tartott rendezvényein. A Kutatási Igazgatóság nem egészen egy héttel a nyitás előtt értesült arról, hogy a Szigeten való részvétellel lehetőség nyílna egy kisebb felmérés elvégzésére. Emiatt az adatok csak egy tájékozódó tanulmány (pilot study) elkészítésére adnak módot.

Kutatási témák

A rendezvény előtt rendelkezésre álló információk és a szűkös lehetőségek alapján csak egy rövid, önkitöltős kérdőíves vizsgálat jöhetett szóba. Érdeklődésünk két jól elkülöníthető kérdéscsoportra terjedt ki. A kérdések első csoportja arra irányult, hogy a Szigeten résztvevők milyen mértékben azonosulnak a család „hagyományosnak” tekinthető feladataival, úgymint az (1) érzelmi és mentális szükségletek kielégítése, a (2) felelősségre, szolidaritásra, toleranciára, valamint (3) az információk és kulturális értékek tudatos szelektálására való nevelés és (4) a beteg gyermekek és idősek gondozása.¹

A második részben pedig a mintánkban szereplő „szigetlakók” családról, családalapításról vallott nézeteit vetettük össze egy valószínűsíthetően más világnézetű csoportéval, nevezetesen egy katolikus közösség, a Regnum Marianum valamelyest hasonló korosztályú tagjainak felfogásával.² A világnézeti különbség mellett az összehasonlítás mellett szól az is, hogy a Regnum Marianum tagjai is igen nagy valószínűséggel középosztálybelinek számíthatnak, amennyiben tagjaik közt igen magas a felsőfokú végzettségűek aránya.

„Mintavétel”

A kérdőívek kitöltését a Családpolitikai Igazgatóság úgy oldotta meg, hogy azt a sátruknál tevékenykedő fiú-cserkészcsapat által szervezett játékokban, versenyekben való részvétel feltételeként szabta meg. A kitöltési kedvet a későbbi nyereménysorsoláson való részvétel is fokozta. Ezek segítségével összesen 248-an válaszoltak a kérdésekre.

Reprezentativitás:

Ha összevetjük az Oktatókutató Intézet (OKI)³ reprezentatív felvételében szereplő fiatalok jellemzőivel, akkor – ahogy az az 1. táblázatból kitűnik – megállapíthatjuk, hogy az OKI mintájában, a korábbi évekhez hasonlóan, nagyobb a fiúk aránya, és nagyobb a különbség is a nemek arányai között. Az NCSSZI sátrához, s ennek következtében a mi mintánkhoz, talán az intézmény neve vonzotta inkább a lányokat. A későbbiekben vizsgált véleményeknél⁴ azonban a nemek közti különbség nem tűnt döntőnek, ezért nem látszott szükségesnek a fiúk válaszáinak súlyozása.

1. táblázat:

az OKI és az NCSSZI szigeti mintáinak összevetése (2001)

Nemek (%)	OKI*	NCSSZI
Fiú	57	48
Lány	43	52
Betöltött Életkor (%)		
30 éves és afelett	8.4	10.8
25-29	20.6	21.3
23-24	16.5	14.1
20-22	26.5	25.5
18-19	15.7	21.4
17 éves és az alatt	12.2	6.9
Lakóhely (%)		
Budapest	33.8	46.0
Megyeszékhely	18.5	16.9
Egyéb város	26.9	18.6
Község	15.9	18.5
Külföld (magyarul beszélő)**	5.0	-
Iskolai végzettség (%)		
Általános	17.7	11.3
Szakiskola	8.6	3.6
Szakközépiskola, gimnázium	49.5	52.4
Egyetem, főiskola, technikum***	24.0	32.7

* Az OKI adatai valószínűleg a kerekítések miatt nem mindenütt teszik ki a 100 százalékot.

** Ez a kategória az NCSSZI kérdőívében nem szerepelt.

*** A technikum csak az OKI felmérésében szerepelt (7.6 %)

Az életkort tekintve már kiegyensúlyozottabb a két minta. Bár a mi mintánkban körülbelül csak fele annyi a 17 éves, vagy annál fiatalabbak aránya, mint az OKI reprezentatív-nak mondott mintájában, ez a különbség a következő korcsoportnál (18-19 évesek) jobbra ki is egyenlítődik. Ennek következtében az idősebb – és számunkra fontosabb – korcsoportok arányaiban nincs jelentős különbség.

A mi mintánkban azonban egyértelműen felülreprezentáltak a budapestiek és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők. Gábor Kálmán megállapítása szerint a „Sziget első-sorban a jövőbeli középosztályé”,⁵ illetve, hogy 2001-re az előző évek tendenciáit, valamint az iskolai végzettséget tekintve „nemcsak a középosztályosodó tanuló fiatalok, de a fiatal középosztály találkozó helyévé is vált.”⁶ Másszóval, a Szigeten résztvevők a leendő, illetve a fiatal középosztályt képviselik, de ez ahhoz, hogy a jelenkori magyar középosztályról, mint „egészről” fogalmazzunk meg állításokat, még kevés. Továbbá, ahogy fentebb jeleztem is, a budapestiek és a képzetebbek felülreprezentáltak a mi szigeti mintánkban.

Mindent összevetve tehát, bizonyos további fenntartásokkal élve,⁷ a mintánkból arra nézve mondhatunk néhány megállapítást, hogy a főleg tanultabb, és inkább a fővárosban lakó fiatal középosztály tagjai és a „középosztályosodó”, de még tanuló fiatalok miként vélekednek a családról. Amennyiben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya országos szinten tovább emelkedik,⁸ s amennyiben Budapest továbbra is központi szerepet játszik az ország életében, ez is megkívánandó.

Vélemények a család feladatairól

Az általunk vizsgált családi funkciók mindegyikére kidolgozott két-két állítással kapcsolatban kellett a válaszadóknak egyetértésük mértékéről nyilatkozniuk egy hétfokú Lickert-skála segítségével. Összességében megállapíthatjuk, hogy a fiatal középosztály és a középosztályosodó (polgárosodó?) fiatalság jelentős mértékben egyetért az általunk megnevezett családi feladatokkal (2. táblázat). Érdekes azonban felfigyelni arra, hogy a táblázatban szereplő feladatokat a fiatalok egyre kisebb aránya tartja a család által elvégzendőnek. Amíg a „szigetlakók” negyööt-de vagy majd 90 százaléka ért egyet azzal, hogy a család az érzelmi szükségletek kielégítésére, a testi-lelki egészség biztosítására, valamint a felelősségérzetre, szolidaritásra és toleranciára nevelő intézmény, a tömegkommunikáció által kínált műsorok értelmes szelektálását és a hibás érték-közvetítés korrigálását a válaszadók már „csak” közel háromnegyede gondolta a család feladatának. Hasonló arányban vélekedtek arról is, hogy a gyermekeknek a családban kell elsajátítaniuk a kulturális élmények és információk passzív befogadása helyett az aktív befogadó – vagyis kritikát gyakorló – „szerepkört”, s hogy saját maga is kultúrateremtő lény.

2. táblázat:

A fiatalok véleménye a hagyományosan a családnak tulajdonított feladatokról (%) *

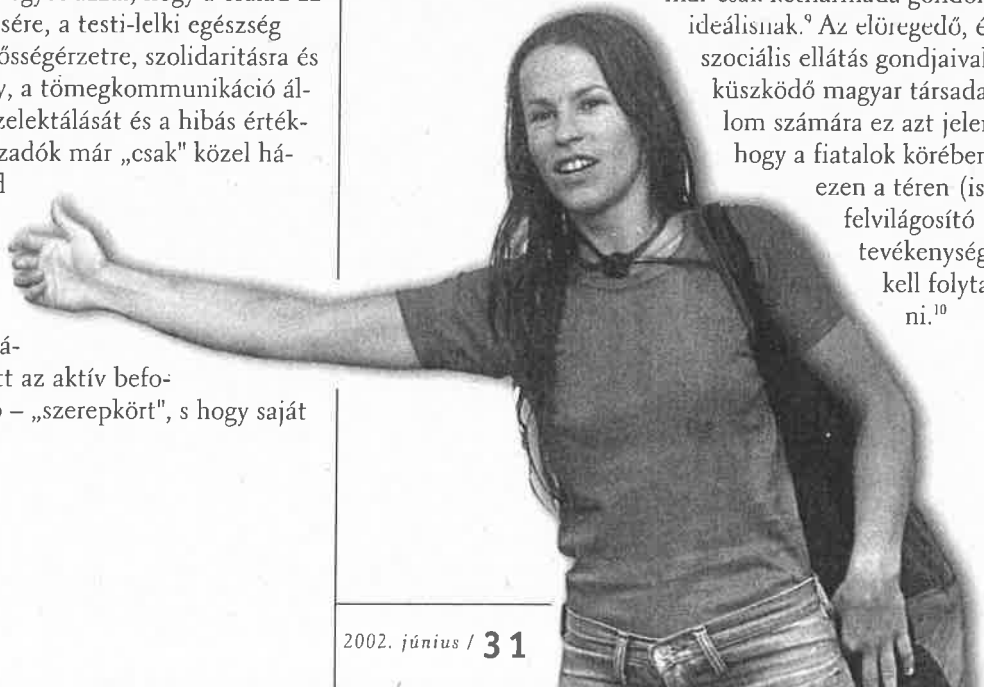
Funkció	(Inkább) nem ért vele egyet (1-3)	Nem tudja eldönteni (4)	(Inkább) egyetért vele (5-7)
I.a. Testi-lelki egészség biztosítása	4.4	4.0	89.6
I.b. Érzelmi szükségletek kielégítése	5.2	8.1	85.0
II.a. Tolerancia, szolidaritás kialakítása	6.0	6.9	86.6
II.b. Felelősség-érzetre nevelés	6.8	9.3	83.5
III.a. Műsorok értékközzv. korrigálása	14.5	10.5	74.2
III.b. Aktív kultúra-teremtés	12.5	12.9	73.1
IV.a. Beteg gyermekek ápolása	5.2	12.9	79.0
IV.b. Idősek, krónikus betegek ápolása	14.9	14.9	68.1

* A táblázatban szereplő értékek a hiányzó válaszok miatt nem teszik ki a 100 százalékot.

A tömegkommunikációs eszközök által sugárzott értékek korrigálásával és az aktív kultúra teremtéssel kapcsolatban megfogalmazott kisebb arányú egyetértés minden bizonynyal arra a tényre utal, hogy amikor a gyermek ezekkel a problémákkal szembesül, sokkal kevésbé áll már a család, mint értékformáló intézmény befolyása alatt. Még így is megfontolandó az, hogy a fiatalok milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak ebben a családnak.

Mindenképpen figyelemreméltó azonban az idősekkel és krónikus betegekkel való otthoni törődéssel szembeni ódzkodás, illetve tanácsalanság. Amíg a fiataloknak majdnem negyöötde egyetértett azzal, hogy a család a beteg gyermekek ápolásának optimális szintere, ugyanezt az idősek és a krónikus betegek esetében – amennyiben az anyagiilag elérhető és a szakszerű külső támogatás biztosított –

már csak kétharmada gondolta ideálisnak.⁹ Az előregedő, és a szociális ellátás gondjaival küszködő magyar társadalom számára ez azt jelenti, hogy a fiatalok körében ezen a téren (is) felvilágosító tevékenységet kell folytatni.¹⁰

Kérdőívünk második részében feltett kérdések azt vizsgálták, hogy a „szigetlakó” szerint mi szükséges a sikeres házassághoz, ő személyesen hány gyermeket szeretne, illetve mennyit tart ideálisnak egy mai magyar családnál, s végezetül azt, hogy mit gondol az egyes életformákról. Ezek a kérdések szerepeltek már országos felmérésekben is, tehát lehetővé teszik a velük való összevetést. Lehetőség nyílik továbbá arra is, hogy megvizsgáljuk a Szigeten résztvevők véleményét a katolikus Regnum Marianum mozgalom közel hasonló korú¹¹ fiataljainak véleményével. A regnumi mintában szereplő 192 fiatal több szempontból is inkább a mi szigeti mintánkhoz hasonlított, de jelentős különbségek is voltak. Náluk is – sőt méginkább – eltolódott a nemek aránya a lányok javára (57 : 43 százalékban). Hasonlóan a mi mintákhoz, a regnumi mintában is igen magas volt a főiskolát, egyetemet végzettek aránya (38 százalék), és csupán egy százalékuk nem rendelkezett érettségivel. A regnumiak azonban mindannyian budapestiek voltak. A további összevetés érdekében mi is rákérdeztünk a Szigeten résztvevők felekezeti hovatartozására és vallásgyakorlására is. A regnumiak – természetesen – mindannyian katolikusok voltak, a szigetieknek viszont 41,5 százaléka nem tartozott felekezethez, mintegy egyharmada volt katolikus, tizede református, 2,4 százaléka evangélikus, és 3,6 százaléka más vallású.¹² A vallásgyakorlás gyakoriságának alakulását a két csoport fiataljainál a 3. táblázat szemlélteti.

3. táblázat:

A „szigetlakó” és a regnumi fiatalok vallásgyakorlásának gyakorisága a misén, istentiszteleten stb. való részvétellel mérve (%)

Gyakoriság	Regnumi Közösség	Sziget
Soha	0,5	29,0
Alkalmanként	5,2	47,2
Hetente egyszer	72,9	19,4
Hetente többször	20,8	3,2
Nincs válasz	0,5	1,2

Az, hogy a regnumi fiatalok több mint 90 százaléka jár templomba legalább hetente, senkit sem lep meg, viszont az, hogy a mi szigeti mintában szereplők majdnem negyede jár hasonló gyakorisággal misére, istentiszteletre stb., figyelemreméltó, amennyiben az országos átlag a fiatalok közt csak 8 százalék.¹³

Összegezve a két minta összevetését, azt mondhatjuk, hogy a regnumi csoport méginkább képviselte a képzetesebb és budapesti fiatalokat. A regnumiak azonban, lévén egyöntetűen katolikusok és elkötelezettek, sokkal nagyobb arányban mentek templomba legalább hetente, mint a vallásilag heterogén szigetiék. Hogyan alakult e két csoport véleménye a családról, családi életéről?

A megkérdezettek által a sikeres házasság feltételeinek tartott szempontok sorrendje a hűséget és a vallást kivéve

alapjában véve megegyezett a „szigetiék” és a regnumiak mintájában (4a. táblázat). Amíg a vallás fontossága a regnumi lelkeségi mozgalomban résztvevők számára kézenfekvőnek tűnhet, a hűség legfontosabbnak nyilvánítására nem tudnák minden kételyt kizáró magyarázatot adni. Érdekes azonban még arra is felfigyelnünk, hogy a regnumi fiatalok komolyabban, illetve megfontoltabban viszonyulnak a sikeres házasság feltételeihez amennyiben a szexualitást és a jövedelmet kivéve minden más szempontot fontosabbnak értékelték, mint a „szigetlakók”.

4a. táblázat:

A sikeres házasság feltételeinek tartott szempontok sorrendje a „sziget-lakók” és Regnum Marianum tagjai közt

	Szempont	Sziget átlag	Szempont	Regnum átlag
1.	Tisztelet	2,85	Hűség	2,97
2.	Megértés	2,77	Tisztelet	2,90
3.	Szexualitás	2,70	Megértés	2,85
4.	Hűség	2,69	Szexualitás	2,67
5.	Önállóság	2,45	Gyermek	2,55
6.	Gyermek	2,22	Önállóság	2,51
7.	Munkamegosztás	2,19	Vallás	2,36
8.	Közös ízlés	2,11	Munkamegosztás	2,25
9.	Műveltség	2,11	Ízlés	2,21
10.	Jövedelem	2,00	Műveltség	2,19
11.	Jó háztartás	1,95	Jó háztartás	1,96
12.	Azonos háttér	1,66	Jövedelem	1,94
13.	Azonos vallás	1,44	Azonos háttér	1,92
14.	Politikai nézet	1,42	Politikai nézet	1,81

A sikeres házasság feltételeiként megfogalmazott szempontokat négy kategóriába lehet sorolni, úgy mint az intimtást kifejező értékek (hűség, kölcsönös tisztelet és megbecsülés, megértés és tolerancia, szexuális élet, gyermek) a közös háttér és érdeklődést jelző értékek csoportja (hasonló társadalmi háttér, azonos vallási meggyőződés, hasonló politikai nézet, közös ízlés és érdeklődés, azonos műveltség), a külső körülmények (megfelelő jövedelem, önálló élet), és végezetül a háztartással kapcsolatos szempontok csoportja (munkamegosztás, jól vezetett háztartás). Mivel a sorrend az említett két kivételtől eltekintve azonos volt, a négy kategória is azonos sorrendben követi egymást mindkét mintában (4b. táblázat). Az átlagok magasabb értékéből itt is látszik, hogy a regnumiak általában fontosabbnak gondolják az egyes értékek meglétét, mint a szigetiék. Figyelemre méltó azonban az, hogy ami a külső tényezőket átlagban a regnumiak is éppoly fontosnak tartják, mint a „szigetlakók”, a közös háttérre alkotó értékeknek sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítanak. Jókunk van feltételezni, hogy a regnumi fiatalok házasságát általában tartósabb lesz, mint a „szigetlakóké”, s talán a tartósságnak éppen ez a megfontoltabb párkeresés az egyik forrása.

4b. táblázat:

Az értékcsoporthoz tartozó rangsor az egyes csoportokba tartozó értékek átlaga alapján a regnumi és a szigeti mintában

Rangsor	Értékcsoporthoz tartozó rangsor	Regnumi átlag	Szigeti átlag
1.	Intimitást jelzők	2,78	2,65
2.	Külső tényezők	2,23	2,23
3.	Házastársat jelzők	2,11	2,08
4.	Közös háttérrel jelzők	2,10	1,75

A kérdőív rákérdezett arra is, hogy a fiatalok hogyan vélekednek a különböző gyermekszámú családokról (5. táblázat). Ebben a kérdésben már jelentős eltérés mutatkozott a két csoportnál, mert a regnumiak egyértelműen „gyermekpártibbak” mint a „szigetlakók”. Amellett, hogy a többgyermekes családok előbbre kerültek a rangsorban, esetükben az egygyermekes vagy gyermektelen családok még alacsonyabb értékelést is kaptak. Rá kell arra is mutatnunk, hogy a szigeti – az országos felmérések eredményeivel összhangban – legkívánatosabbnak vélik a kétgyermekes családot.¹⁴

5. táblázat:

A kívánatosnak tartott gyermekszám sorrendjének alakulása a szigeti és a regnumi fiatalok körében

	Gyermekszám	Sziget átlag	Gyermekszám	Regnum átlag
1.	Jó ha 2 van	3,4	Jó ha 4 v. több	4,2
2.	Jó ha 3 van	3,2	Jó ha 3 van	4,1
3.	Jó ha 1 van	2,4	Jó ha 2 van	3,0
4.	Jó ha 4 v. több	2,4	Jó ha 1 van	1,9
5.	Jó ha nincs	1,6	Jó ha nincs	1,4

A fiatalok véleménye a különböző gyermekszámú családokról viszonylag keveset mond arról, hogy ők maguk hány gyermeket szeretnének, ezért feltettük ezt a kérdést is (6. táblázat). Az adatok különösen az országos átlaghoz viszonyítva sokatmondók. A regnumi és a szigeti mintában szereplő fiatalok határozottabb elképzelésekkel rendelkeznek, mint általában a fiatalok. Ellentmondásos, hogy amíg a „szigeti” valamivel jobbra értékelték a kétgyermekes családdéalt, a véleményekkel rendelkezők nagyobb része a saját életében mégis inkább három vagy több gyermeket szeretne. Szembeötlő, hogy a regnumiak sokkal inkább vágnak sokgyermekes családra, mint akár az országos mintában szereplők akár a „szigetlakók”.

A többgyermek vállalására érzett fokozottabb kedv forrása a szigeti és a regnumiak részéről valószínűleg kettős. Egyrészt mindkét csoport vallásosabb az országos átlagnál, másrészt pedig mindkét csoport tagjai a középosztály vagy középosztályosodó fiatalok tagjait képviselik inkább. Az ebből származó vélt vagy már (meg)valós(uló) anyagi biztonság minden bizonnyal kivitelezhetőbbnek tűnteti fel a többgyermek vállalását.

6. táblázat:

A saját családban kívánt gyermekszám a szigeti és a regnumi, valamint az országos felmérésben* szereplő fiatalok körében (%)

Gyermekszám	NCSSZI	Regnum	Országos
Nem tudja	14	14	54
Egy	4	-	13
Kettő	39	4	28
3 vagy több	43	72	5

*Forrás: „Ifjúság 2000” kutatás gyorsjelentése

Végezetül rákérdeztünk arra is, hogy a fiatalok az iskolai osztályzatokat alkalmazva hogyan értékelik az alábbi életformákat:

- házasságban élni gyerekekkel
- élettársi kapcsolatban élni gyermek nélkül
- élettársi kapcsolatban élni gyermekkel
- egyedül élni gyermekkel
- egyedül élni
- fenntartani a partnerkapcsolatot, de külön lakni, a gyermek nevelését pedig

megosztva együtt, végezni.

A különféle életformákra adott átlagosztályzatokból kialakuló sorrend alapján a szigeti és a regnumi és az országos minta között foglalnak helyet, bár véleményük inkább közelebb áll az országos mintában megkérdezett

kisgyermekes anyák és apák véleményéhez (7. táblázat).

Mivel mind a regnumi, mind a szigeti mintában még jobbra család

alapítás előtt álló fiatalok szerepeltek, ezért az országos mintával való összevetésnek nincs nagy jelentősége. Arra azonban érdemes felhívni, hogy a regnumiak számára az egyedül élés nem olyan iasztó, mint a

többieknek. Helyesebb azonban úgy fogalmazni, hogy a katolikusok felfogása szerint inkább jobb egyedül élni, mint a számukra erkölcsileg elfogadhatatlan élettársi kapcsolatban. A táblázatból kitűnik továbbá az is, hogy legideálisabbnak mindenki a házasságban gyermekekkel való élest tartja, míg legrosszabbnak vagy az egyedüllétet, vagy a különlakásos partnerkapcsolatot megosztott gyermekneveléssel. Ez is alátámasztja a családnak tulajdonított pszichoszociális funkció fontosságát.

7. táblázat:

A különféle életformák sorrendje a regnumi, szigeti* és az országos felmérés eredményei szerint**

Rangsor	Regnumiak	Szigetiek	Országos
1.	Házasságban gyermekkel	Házasságban gyermekkel (4,61)	Házasságban gyermekkel
2.	Egyedül élni	Élettárssal gyermek nélkül (3,27)	Élettárssal és gyermekkel
3.	Egyedül gyermekkel	Élettárssal és gyermekkel (2,88)	Élettárssal gyermek nélkül
4.	Élettárssal és gyermekkel	Egyedül gyerekekkel (2,09)	Egyedül gyerekekkel
5.	Élettárssal gyermek nélkül	Egyedül élni (1,96)	Élettársi kapcs. fenntartása különéléssel és osztott gyermekneveléssel
6.	Élettársi kapcs. fenntartása különéléssel és osztott gyermekneveléssel	Élettársi kapcs. fenntartása különéléssel és osztott gyermekneveléssel (1,62)	Egyedül élni

*Csak a szigeti minta átlagértékeit tudom közölni az érték után zárójelben.

** Forrás: Asztalos Bernadett utal Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: Kisgyermekes apák és anyák szülői, családi attitűdjei négy európai országban), KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Kutatási Jelentései 52, Budapest, 1994/3, p.82-84.

Összegző gondolatok, javaslatok

A Szigeten végzett tájékozódó természetű felmérésünkéből messzemenő következtetéseket nem szabad levonnunk, de felmerül néhány olyan gondolat, hipotézis, amelyeket későbbi reprezentatív felmérésekkel érdemes ellenőrizni. Ezek a következők:

1. Úgy tűnik, hogy a fiatal középosztály nagymértékben tud azonosulni a család ún. hagyományos feladataival, bár az otthon történő idősgondozással a megkérdezetteknek csak kétharmada értett inkább egyet. Ha ezt a megállapítást a későbbi felmérések is alátámasztják, az azt jelenti, hogy a fiatalok körében ezen a téren ismeretterjesztő tevékenységet kell folytatni.
2. Amennyiben értéknek tartjuk a tartós házasságot, és amennyiben tényekkel és adatokkal igazolhatjuk a regnumiak sikeres(ebb) házasságát, érdemes megfontolnunk azt a lehetőséget, hogy ennek egyik forrása lehet az, hogy amikor párjukat keresik, akkor

nagyobb jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy azonos legyen saját és leendő házastársuk társadalmi háttere, vallási meggyőződése, politikai nézetei, műveltsége, ízlése és érdeklődése.

3. Befejezésül későbbi felmérésekkel ellenőrizendő az is, hogy a középosztályi helyzetből származó vélt vagy valós anyagi biztonság ténylegesen eredményezi-e a három – vagy esetleg többgyermekes családot.

¹ Az ún. hagyományos feladatokhoz lásd Zeitlin, E. Social Condition of Humanity (Upper Saddle River: Prentice Hall, 1994), a modern kor okozta „kihívások” tömör összefoglalásához pedig Gerstel, N. „Family” in Outhwaite, W. & Bottomore, T. (eds.) Twentieth-Century Social Thought (Blackwell, 1993).

² V.ö. Asztalos Bernadett, „A fiatalok és a vallás” in Igen, XIII. évf. 5 szám, 2001 május. Ezúton szeretném Asztalos Bernadettnek megköszönni, hogy rendelkezésemre bocsátotta diplomadolgozatát is, amely alapján a cikk készült.

³ V.ö. „Pepsi Sziget 2001, Tézisek és előzetes adatok”, Budapest: Oktatáskutató Intézet, 2001. augusztus 6. Kutatásvezető Gábor Kálmán, Módszertani tanácsadó: Kabai Imre.

⁴ Bár a véleményeknél nem volt különbség, azt érdemes megjegyeznünk, hogy a vallási önjellemzésnél a fiúk határozottabbak voltak, amennyiben arányaikhoz képest kevesebben választották a „maguk módján vallásos” jellemzést, s többen az „egyház tanítása szerintit”. Ez a markánsabb különbség a vallásgyakorlás gyakoriságában is megmutatkozott, mert a fiúknál mind a hente többször, mind pedig a templomba soha nem járók aránya magasabb volt.

⁵ Gábor Kálmán 2000 A középosztály szigete. Szeged: Belvedere Meridionale, p. 9.

⁶ „Pepsi Sziget 2001 ...”, p. 2.

⁷ Talán a legfontosabb fenntartásom a kérdőívek előtesztelésének hiányosságából fakad. Idő hiányában csak a Szigeten résztvevő fiatalokkal megegyező korcsoportú intézeti munkatársakkal tudtam ezt elvégezni.

⁸ Ahogy azt a posztkommunista kormányok eddig egyöntetűen célként fogalmazták meg, s amelynek tendenciáját az eddigi adatok is alátámasztják.

⁹ Tájékozódó vizsgálódásom eredményeként azt lehet megállapítani, hogy inkább a fiatalabbak (20 év alattiak) értettek kevésbé egyet, illetve voltak határozatlanok az idősök, krónikus betegek otthoni ápolásával kapcsolatban. Továbbá a katolikusok és evangélikusok inkább egyetértettek azzal, hogy a család ideális hely az idősök és betegek ápolására, mint a felekezeten kívüliek vagy más vallásúak. Ezek a különbségek azonban nem szignifikánsak.

¹⁰ Emellett valószínűleg még a generációk közti együttműködésnek újabb, a jelenlegi kihívásokra alkalmasabb módozatait is ki kell dolgozni. Erre utal az a tény, hogy az SZCSM által 2001-ben támogatott intézményi pályázatoknak csak mintegy 16 százaléka tartalmazott olyan programelemeket, amelyek az idősöket (is) érintette.

¹¹ A szigeti és a regnumi fiatalok korát az eltérő korosztálycsoportosítás miatt nem lehet pontosan összevetni. Jelentős különbség volt azonban a 24-(25)-29 évesek aránya között. Amíg a szigeti fiataloknak csak mintegy ötöde tartozott ebbe a korcsoportba,

addig a regnumiaknak több mint 40 százaléka került ide. A 18- (19)-20 évesek, valamint a 21-23 évesek aránya jobbra megegyezett.

¹² A szigeti minta többnyire követi az országos megoszlást (V.ö. „Ifjuság 2000” kutatás gyorsjelentése, www.ifjusag2000.hu/gyors7 - továbbiakban „Ifjuság 2000”). A felekezeti hovatartozásra nem válaszolt 10,5 százalék; az egyéb vallások közt találtunk izraelitákat, ortodoxokat, baptistákat, unitáriusokat, és Krisztus Magyarországi Egyházának tagjait.

¹³ „Ifjuság 2000” gyorsjelentése alapján.

¹⁴ A lakosság 90%-a nyilatkozott úgy, hogy a két gyermekes család nagyon jó, illetve jó. 55,3%-a vélte ugyanezt a három gyermekes családokról és 19,6%-a a négy gyermekes családokról. (Forrás: S. Molnár Edit - Virág E.: Közvélemény-kutatás népesedési kérdésekről - 1989, Népeség Kutató Intézet Kutatási Jelentései 38., Budapest, 1990/2, p.15-35., idézi Asztalos Bernadett.)

H í r e k H í r e k

Tereptanári Munkatankönyv

2002. április 19-én megjelent a Tereptanári munkatankönyv. Ez a tetszetős kiadvány reményeink szerint hasznosan segítheti a tereptanárok képzését és munkáját. Tematikájában követi az 1996-ban a Népjóléti Képzési Központ által kidolgozott tereptanár képzési tematikát és oktatási programot.

Főbb fejezetei:

- Kocsis Emília: A szociális képzések rendszere és jellemzői,
- Pataki János: Szakmai ismeretek:
 - Társadalomismeret
 - Szociálpolitika és a szociálpolitika háttérét alkotó folyamatok,
 - A szociális munka tárgyköréből
- Fábiánné Kocsis Lenke: Tanulás technikai ismeretek
- Nagyné Varga Ilona: Tereptanári ismeretek
- Eszik Zoltán: Szakmai készségfejlesztés

A szerzők a szociális szakember képzés ismert alakjai, akik a tereptanárok képzésében is gyakorlatot szereztek. A sok ismeretet, ötletet adó könyv hasznos eszköz lehet nem csak a tereptanárok és hallgatók kezében, hanem segítheti a képző intézmények gyakorlatszervezési munkáját is.

Megrendelhető és beszerezhető a Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet salgótarjáni könyvtárjlesztőjénél: Somoskői Andreánál 2500 Ft-ért.

Kocsis Emília

Szakértők (és szak nem értők) figyelmébe

A szociális szakképzés szakértői számára intézetünk Karácsony Sándor Kabinetje által szervezett első olyan tanfolyama, mely a 9/2001. SZCSM rendelet alapján jött létre, május utolsó napjaiban ért véget. A tanfolyam elvégzéséért a résztvevő szakértők 30 továbbképzési pontot kaptak a Továbbképzési és Szakvizsga Bizottságtól.

A tanfolyam három részből állt.

- Az első kétnapos felkészítés során a hallgatókkal ismertették a szakképzés és a szakértői munka jogszabályi feltételeit.
- A második szakaszban a szakértői munkával kapcsolatos gyakorlati feladatokat oldottak meg a résztvevők.
- Az utolsó kétnapos összeövetelen a résztvevőket megismertették a szociális szakképzés szakmai és vizsgakövetelményeivel.

Intézetünk további hasonló tanfolyamok szervezését is tervezi. A következő ilyen képzés várható kezdési időpontja: 2002. szeptember 12-13. befejezése 2002. november 25-26. Érdeklődni a következő telefonszámon lehet: 32-416-833.

Felelős munkatársunk:

Tóth Eszter szakreferens, vagy
Kocsis Emília osztályvezető.